

A black and white close-up portrait of Ulf Malmros, looking slightly to the left with a thoughtful expression. The background is dark and out of focus.

Ulf Malmros aktuell med *Bäst i Sverige*.

”Jag älskar kufar & vardagsnissar”

TEXT: PIA HUSS
FOTO: THOMAS SVENSSON

Fantasi och eftertanke går utanpå rå styrka i Ulf Malmros nya film. Huvudpersonen Marcello prövar sin egen strategi mot de gamla vanliga mobbarna, han flyger ifrån dem! Inte undra på att han känner sig *Bäst i Sverige*. Samma eufori kanske för ett ögonblick drabbar regissören när han liksom Marcello får förortsjantarna att tappa hakan.

Bäst i Sverige är ingen direkt blygsam titel precis. Fast de som sett filmen inser att uttrycket förstås också är en metafor, samt en ironi modell musen som röt. Det som är litet och spinkigt kan ibland ha mer att komma med än pösande muskler. Lille envise Marcello, filmens huvudperson, går så småningom utanpå en hel hop machosubbar.

Men uttrycket ”Bäst i Sverige” kan man också ha anledning att raljera kring – när det gäller en regissör som Ulf Malmros. Det ligger i alla fall rätt nära till hands då han själv har synpunkter på det mesta och de flesta, inte minst heliga kor som regissörerna Ingmar Bergman och Bo Widerberg. ”Överskattad” och ”stelbent” är begrepp som figurerar i sammanhangen och inte heller hos en storhet som David Lynch tycker Ulf Malmros att han har mycket att hämta. Om det inte vore för att Ulf Malmros log så brett och varmt, samtidigt som han droppar åsikter och tycker till om mer eller mindre världsberömda kollegor, skulle jag associera till hybris.

Nu får jag istället intrycket av att träffa en man som tröttnat på att stå och bocka och skrapa med foten, och som med fog anser att även solar har sina fläckar. Det vill säga att somliga konstnärskap helgonförklarats så till den grad att den livgivande debatten och det sunda ifrågasättandet tystnat och övergått i närmast devot beundran.

I det läget passar det förstås som handsken för Ulf Malmros att tillsammans med en annan nytänkande och kaxig filmmakare, Peter Birro, göra en film om den mobbades revansch. Och *Bäst i Sverige* är mer än så, den är bland annat en berättelse om hur föräldrars kärleksfulla förväntningar kan bli en tvångströja, hur verklig vänskap får individen att växa och våga och att det finns mycket mer som förenar människor än vad som skiljer oss åt.

Huvudpersonen är spinkisen Marcello som av pappa (Michael Nyqvist) förväntas bli fotbollsproffs och vars mor (Anna Pettersson) tänker sig sin sons framtid i kyrkans tjänst. Två vuxendrämmor och föräldraförhoppningar som ingendera har minsta förankring i verkligheten. Marcello (Ariel Petsonk) bryr sig varken om sport eller religion och har betydligt fler muskler i hjärnan än på överarmarna.

Han använder sig istället gärna av ”tankeballongen” som han förtroligt berättar för lillasyster Sofia. Både han och Sofia kan förresten alldeles tydligt höra hur det susar av mäktiga tankar där inne i hjärnan. Särskilt högtflygande är Marcellos planer på att bli pilot. En Marcello som suveränt navigerar fram mellan

molnen, det om något vore väl en rak höger rätt i solarplexus på alla dem som velat placera Marcello där han absolut inte vill; mobbarna som tvingar honom att bita i gräset, pappa som inbillar sig att hans son platsar inom elitfotbollen, mamma som vägrar höra hur falskt sonen sjunger i kyrkokören, magistern som etiketterat honom som en så präktig gosse...

Marcello vill bli SEDD för den han är och det blir han också till slut av, ja just det, av en flicka. Fatima (Zamand Hägg) heter hon och har rötterna i Palestina, hjärtat hos Marcello och engagemanget på fotbollsplanen. Fatima har mycket av det som Marcello saknar, inte minst är hon suverän med bollen.

Regissören Ulf Malmros tidigare egna film *Den bästa sommaren* blev en stor framgång både publikt och konstnärligt. "Jag skrev den på två veckor och alla pratar sina egna undertexter". För texten till *Bäst i Sverige* står däremot Peter Birro, men det färdiga manuset är resultatet av ett samarbete mellan Birro och Malmros.

– Historien är på många sätt väldigt mycket en manifestation av den lille skiten i förorten som visar upp sig, konstaterar Ulf Malmros om berättelsen som delvis hämtar stoff från Peter Birros egen uppväxt.

– Det första manuset var bra men från början alltför litterärt. Sen blev det vårt gemensamma arbete att korta och att tona ner vissa saker kring politik och invandrare. Men visst, det här är också en av de filmer som delvis fokuserar på mötet svensk och invandrad kultur. Själv ser jag det som ett problem att det här i landet alltid tycks vara olika påbud som styr vad nyproducerad film ska innehålla. Till alldeles nyligen var påbudet "invandrare" och nu är det "tjejer" som gäller. Och då flickor som helst alltid ska vara stolta och starka. För mig känns det som hyckleri. Dessa påbud liksom detta ständiga tal om att det inte kommer några filmer av kvinnor. Det vore självklart önskvärt att könsfördelningen såg annorlunda ut men verkligheten är den att av 500 manus är 480 skrivna av killar. Det är ett problem, men därmed är det inte sagt att det är filmbranschens uppgift att fostra flickor att skriva manus. Att kratta för och utveckla kvinnliga skribenter måste ske på annat sätt och börja långt tidigare. För mig är det här väldigt tydligt men samtidigt är det svårt att beskriva eftersom det mesta är så outtalat. Men vad jag menar är att det finns en förväntan som medför att vi känner oss tvingade att framstå som så jävla "riktiga" och "rätta". Istället för att försöka iscensätta våra visioner dras vi in i en slags märkvärdifiering som knappast är fruktbar. Och så dessa trender kring ämnen. För min del får det verkligen räcka nu med teman typ invandrare och dumma pappor och incest. För att göra bra film måste du ha en bra historia och det är den som måste komma först! Men även i det avseendet är det trögt för du ska inte tro att det är de bästa manusen som blir gjorda utan de minst udda.

Ulf Malmros skyller ändå inte svårigheterna på filmkonsulenterna.

– Det vore löjligt att påstå att detta enbart skulle vara deras fel. Det är en mycket vidare strukturell fråga. På många sätt är konsulenterna naturligtvis lika konventionella som de flesta andra. Nyttänkarna, de som verkligen vågar något, ja de skapar ju själva och jobbar inte där med att sitta och läsa folks skitmanus. Och dessutom kan det, märk väl, faktiskt vara så att många förslag inte alls håller hur mycket du än själv älskar tanken på dem. Det gäller både i stort och i detaljarbetet. Du kan ha scener som du tycker är jävligt bra, men när så den förste, den andre och den tredje kommer och har synpunkter, måste du inse att dina intentioner inte går fram på det sätt som du trott.

– Man får helt enkelt hacka i sig att somliga saker inte går att genomföra. Men man kan också snacka sönder en idé så det är klart att jag gärna skulle vilja få möjlighet att jobba friare och snabbare. Producera mer ur hand i mun och med färre tyckare inblandade. Det finns en möjlighet i snabbheten, den där smittsamma entusiasmen som till exempel känns i en film som *Jalla Jalla*. För det går inte att komma ifrån att du också riskerar att förlora något under en lång produktionsprocess.

Men som etablerad regissör har Ulf Malmros ändå ett relativt stort rörelseutrymme.

– Men det är klart att jag gärna skulle vilja göra mer "omoraliska" projekt. Lite "skitigare" produktioner. Det

finns sånt som kan vara svårt att kringgå när du arbetar mot en familjepublik. Ett grundkrav kan till exempel vara att huvudkaraktären på ett eller annat sätt måste ta hand om sina barn. Men hur ställer sig det till exempel i relation till en film som *Gökboet* där den man vi alla solidariserar oss med faktiskt har våldtagit en 13-årig flicka... Den där grymheten som finns. Och den intellektuella fattigdomen som blir synliggjord i en film som *Jägarna*. Allt det där intresserar mig mycket.

Hur som helst är det svårt att komma ifrån att den nu så aktuella *Bäst i Sverige*, rymmer både en invan-

Ulf Malmros regisserar Ariel Petsonk inför "flygscenerna".

Foto: Sandrew Metro

drarproblematik och dessutom är försedd med en mycket stark och pippi-långstrumpig flicka. Och på tvärs mot vad Ulf Malmros anser om saken, kan jag inte förstå annat än att filmen måste rubriceras som politiskt korrekt.

Kanske är det förresten just det som Ulf Malmros drar till sin spets genom att ställa upp klichéer och ironisera kring till exempel invandrare. Filmen är något av en samtida saga med alla arketyper i galleriet: Den lille pinnsmale hjälten Marcello utstår, precis som i så många hjältesagor, svåra prövningar och visar sig vad det lider ha mer mod och kurage än de flesta. Även om Marcellos personlighet växlar mellan ytterligheterna rädsla och övermod, är han ändå nyanserad. Övriga huvudaktörer är uppdelade i the good guys and the bad guys. Marcellos nya vän Fatima är så himla mycket "bäst". Modig, sportig, initiativrik, självständig... Mobbarna i skolan är så helt genomruttna. Fatimas två äldre bröder är som karikatyrer av dumma, okunniga biffar som gärna hotar och viftar med knyt nävarna, men trivs bäst hemma i trygga tv-soffan när det är Bolibompa-dags.

Flera av karaktärerna är som klippta i kartong för en gammeldags modellteater. Ansiktsuttrycken är fixa en gång för alla och boven är bov redan i öppningsscenen. Spelreglerna är glasklara. Man vet med vad och vem man har att göra. Förmodligen har Birro-Malmros dessutom haft rejält skoj, när de toppade hela historien med att i verkligt kniviga situationer låta själve Jesus dyka upp för rådgivning och för att ta sig ett glas vin i förortsköket.

Ulf Malmros förtjusning i det övernaturliga och det som är lite too much, får sitt när det mirakulöst och bokstavligt regnar pengar över Marcello och när kyrkans helgonfigurer blir så livs levande att marmorhuden crackelerar.

Både saga och seriemagasin men också utvecklingshistoria. Mycket av finliret sköts av skådespelarna Michael Nyqvist och Anna Pettersson som Marcellos föräldrar.

Betydelsefullt är förstås också allt det som vi anar men som inte sägs helt ut, de små signaler som ger historien djup. Och så de små kommentarerna som skissar ett helt sammanhang. Ulf Malmros:

– En scen som jag gillar är när Marcello följt med Fatima hem och där pekar på ett stort foto av Arafat. "Vem är det?" frågar han och Fatima bara rycker på

axlarna och svarar lite ointresserat att "det är väl någon skådespelare eller någon släkting eller nåt". Den korta sekvensen visar hur snabbt gamla kulturer kan försvinna och att det som är själva kärnan i Fatimas fars liv, helt saknar betydelse för och anknytning till den nya generationen. Fatima är redan helt och hållet en del av det svenska samhället. På det sättet kan film förmedla ett helt sammanhang på bara några sekunder.

Ulf Malmros talar gärna om filmens särskilda möjligheter att berätta utan ord. Till exempel när Michael Nyqvist ska visa

sonen hur man verkligen blir en bra fotbollsspelare men sedan skjuter bollen åt tjottahejti. Hur det står till inuti världens just då mest frustrerade farsa är här lika begripligt för en vuxen åskådare som för barnpubliken. *Bäst i Sverige* riktar sig också till en familjepublik och Ulf Malmros betonar eftertryckligt att han inte är intresserad av att göra något som uteslutande riktar sig till barn.

– Bra barnfilm är precis som bra barnböcker, de ger något åt alla. Tänker du för mycket på en målgrupp reducerar du dig själv. Tvärtom vill jag att upplevelsen ska få oss att växa, få oss att tänka till och reagera både i stort och i smått. Därför väljer jag till exempel att lägga ett dialogspråk som är större än barnens ålder. Att det blir lite vuxet så där, med ett språk som är rikt och får oss att lystra till. Jag vill också gärna försöka "dofta upp" orden. Du vet, om någon ber om en kaka så blir betydelsen mycket mer precis och särskild om du istället väljer ordet "hallongrotta"...

Mejslade ord och förhöjd vardaglighet. Ändå är Ulf Malmros särskilt förtjust i att skildra vanligheten.

– Alla historier har en vanlighet i botten, det handlar om kärleken, jobben, ensamheten. Särskilt älskar jag att beskriva folk som är korkade och jag fascineras av kufar. Det är otroligt roligt att beskriva vardagsnisar som oförtrutet kämpar på men ständigt misslyckas. För vad de i själva verket gör är ju att de misslyckas åt oss. De blir våra ställföreträdande fiaskon så att vi själva slipper undan åtminstone lite grann! Det är faktiskt bland det underbaraste som finns att berätta om korkade människor på ett kärleksfullt sätt. För då berättar man samtidigt så mycket om sig själv!

Se även filmhandledning i detta nummer av Zoom.